

J. F. MILLET
FEMME FAISANT MANGER
SES CANARDS. (*Teekening*).

JEAN FRANÇOIS MILLET, DOOR ANNE HALLEMA.

(Slot).

DE KUNSTENAAR.

Die met tranen zaaien,
Zullen met gejuich maaien.

I.

„... L' art n'est pas une partie de plaisir. C'est un combat, un engrenage qui broie... Je ne suis pas un philosophe, je ne veux pas supprimer la douleur, ni trouver une formule qui me rende stoïque et indifférent. La douleur est, peut-être, ce qui fait le plus fortement exprimer les artistes.”

'n Woord, dat schrik verwekt. 't Ontstelt. 't Is somber als een woestijnstem en doorstormd van onweersklanken. Millet maakt er ernst mee. Zijn kunst is hem een zaak van ziel en bloed. Er kleeft aan zijn werk Gethsemané-zweet.

„Je ne suis pas un philosophe, je ne veux pas supprimer la douleur...” Is 't niet, of Thomas van Kempen van uit zijn onschendbare kloosterstille zijn geloofsstrijd openbaart, dat hij liever de diepste verslagenheid voor God wil o n d e r v i n d e n, dan te kunnen verklaren, wat zij is. Ook binnen de wanden van een monnikscel en een kunstenaarswerkplaats kan slag geleverd worden.

Zulke woorden van den schrijver van het Gouden Boekje en van den schilder van den Zaaier zijn gehouwen uit het graniet en gneis der eeuwen. Ze staan gebeeldhoudend in gletschereenzaamheid en de eindeloosheid van een Alpensneeuwveld. Ze hebben het duistere van Ruusbroec's spraak, als hij God aanduidt als „die donkere stille” en „de wilde woestine”. „L' art... un engrenage qui broie”... dat laat zich bezwaarlijk hooren in een vriendelijk binnenhuisje! Zoo'n stem vraagt ruimte van veld en hoogte van rotsen. Ge hoort er bruising

in van Homeros' wentelende golven. Daar is een raderwerk, dat zware steenen in beweging zet, die verpletteren en verbrijzelen. Voor Millet schijnt zijn kunst als de arbeid in een olieslagerij, waar een groot kamrad, bewogen door den drijfriem, die het met de machine verbindt, veel raderen en riemen en assen en hefboomen doet bewegen en waar de arbeiders, elk in zijn werk, de bewegingen der werktuigen zoodanig regelen, dat het lijnzaad tot koeken wordt geslagen en de uitgeperste olie in vaten afvloeit. Zijn kunst is nooit los van den A r b e i d, die het leven op aarde onderhoudt. Gelijk zijn boeren bezig zijn in de voortbrenging van het brood der menschen, zoo werkt Millet, om zijn geestelijken oogst binnen te halen en in den molen van zijn kunst bereidt hij het meel voor het brood, dat de ziel spijzigt.

Hoe weinig zachtzinnig Millets woord klinkt in ons ongeoeffend oor, zoo wij ons te luisteren neigen, zullen wij de stem van de onsterflijke Liefde hooren.

Naast het ontembaar verlangen naar het Maatlooze leefde in Millet even krachtig zijn gevoel voor het Intieme en Huislijke. Hij beeldt moeders met kinderen in hun dagelijksche bezigheden in een zoo vriendelijke sfeer, dat de beschouwer het gevoelen krijgt, of een gelukkig vader het simpel geval aanzag met teeder oog, terwijl zijn hart overvloedig van geluk. „La Douleur” en „l'Amour”, dat zijn de beide engelen, die Millet op zijn doornig pad hebben vergezeld. Zij waren naast den boer te Gruchy, die voor zijn vader het koren in de voor wierp, zij bleven hem trouw in zijn kommer te Parijs en in zijn strijd en overwinning te Barbizon.

„Je ne veux pas trouver une formule qui me rende stoïque et indifférent.” Dat is